

Gemeentelijke Administratieve Sancties – over het recht om jong te zijn.

Interview met Matti Vandemaele

Matti Vandemaele was tot voor zeer kort medewerker van Ambrassade en verwierf in die functie een grote expertise in Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS). En gezien Ambrassade en andere jeugdorganisaties het Masereelfonds mee ondersteunen in zijn poging op zoveel mogelijk plaatsen informerend en sensibiliserend te werken over GAS, trok het Masereelfonds naar hem toe voor een interview.

Misschien als ietwat uitgebreidere kennismaking: wat is Ambrassade?

Ambrassade is een Vlaamse, gesubsidieerde jeugdorganisatie die zoveel mogelijk jongerenorganisaties in hun werking ondersteunt. Daarnaast ondersteunt Ambrassade de Vlaamse Jeugdraad als adviesorgaan van de Vlaamse regering. De werking is breed, het gaat over samenwerking, over jeugdtoerisme, over fuifbeleid... Al deze bekommernissen moeten vertaald worden naar jonge vrijwilligers. Ambrassade wil zoveel mogelijk dubbelwerk vermijden. Het werkt rond de zaken die gelijk zijn voor zowat alle jongerenorganisaties, zodat die meer tijd kunnen steken in hun specifieke werking. De ondersteuning van de jeugdraad is het beleidsonderdeel van onze werking. We onderzoeken diverse thema's om te helpen tot aanbevelingen aan het beleid te komen. De jeugdraad zelf bestaat uit 12 jongeren en uit 12 jeugdwerkers, zij sturen. Elk project doorloopt een participatief traject, de adviezen moeten breed gedragen zijn.

Waarom werkt Ambrassade rond GAS?

De beroepskrachten bij Ambrassade volgen het beleid en brengen ook de volgens hen belangrijke thema's aan. De jeugdraad zelf bepaalt dan wat prioritair is of minder belangrijk is. De leden van de Algemene Vergadering én de commissie Jeugdwerk (alle Vlaamse gesubsidieerde jongerenorganisaties) vonden GAS een heel belangrijk thema.

Waarom?

Omdat de grondrechten van jongeren en jeugdwerkers in het gedrang komen. Ik ken een jeugdhuis waarvan de voorzitter al 10 boetes gekregen heeft in het kader van GAS, met alle ambras vanden met zijn ouders. Een Chiro afdeling verhuurt lokalen en moet in het huurcontract expliciet verwijzen naar GAS bij bepaalde overtredingen, in feite wordt die afdeling gechanteerd door de gemeente. En zo zijn er honderden voorbeelden. Ambrassade wordt gesubsidieerd om de scherpe kanten af te vijlen en te voorkomen dat het lokaal niveau niet in de problemen komt door wat bovenlokaal uitgedacht wordt. Lokaal vindt dat GAS negatief inwerken op jongeren en op jongerenorganisaties.

GAS bestaan toch al lang?

Dat komt omdat er altijd wat tijd verstrijkt tussen het stemmen van een wet, het lokaal toepassen ervan en de evaluatie door de jongeren. In dit geval werden GAS door de jongeren gedetecteerd en niet door ons preventief gesignaleerd. Jongeren zelf gaven aan dat dit niet langer kon.

Komt de aandacht er ook wegens de onmogelijke voorvallen die de pers haalden?

Het eerste advies van de jeugdraad over GAS is ondertussen een dik jaar oud. De belachelijke voorvallen nadien – met b.v. het sanctiëren van broodjes eten op een kerktrap – maakten het natuurlijk gemakkelijk om het dossier aan de pers verkocht te krijgen. Maar GAS gaan voor ons veel verder dan die belachelijke voorbeelden. Ook in de politiereglementen staan er trouwens vaak ongelooflijke dwaasheden. Maar onze kritiek op GAS betreft het fundament van die wetgeving, en dat fundament is rot.

Waarom is het fundament rot?

Wij zijn bezorgd over de manier waarop GAS jongeren treffen. In ons land is er een traditie om minderjarigen niet te straffen, maar corrigerend op te treden. Dit vanuit de filosofie dat men naar

volwassenheid groeit. De overheid heeft altijd de logica gehanteerd dat men naarmate men ouder wordt, meer vrijheden krijgt, meer verantwoordelijkheden. In afwachting van het volwassen worden mag de samenleving niet straffen, maar enkel corrigeren. Een jongere kan geen misdaad begaan, wel een feit plegen dat als misdadig omschreven wordt. Wij vinden het principe dat jongeren niet gestraft kunnen worden, heel belangrijk, maar dat principe staat onder druk. Kijk b.v. naar het 'uit handen geven', waarbij jongeren voor een volwassenenrechtbank moeten verschijnen. Daarnaast worden er alsmaar zaken aan minderjarigen verboden.

Is er dan geen nood aan een instrument om jongeren aan te pakken die voor overlast zorgen?

Jongeren kunnen geen overlast plegen. In de wetgeving is 'overlast' beschreven als 'overbeladen vrachtwagens', voor de rest is er geen wettelijke definitie. Overlast is dus een gevaarlijk begrip, is een term die de deur opent naar misbruik, en dat is voor ons problematisch. Als je als jongere valt op een humeurige ambtenaar, die je gedrag moreel beoordeeld, heb je pech. Een jongere die iets uitsteekt, wat wettelijk omschreven is, zoals bijvoorbeeld 'vandalisme', kan wel gecorrigeerd worden. Wat 'corrigerend optreden' betekent, staat ook uitvoerig omschreven in het jeugdsanctierecht, en wordt toegepast door jeugdrechters die gespecialiseerd zijn in de materie en een heel arsenaal aan maatregelen ter beschikking hebben. Wij pleiten eerder voor uitbreiding van dit systeem, wij pleiten zeker niet voor straffeloosheid. Want wie tegen GAS is, is niet voor straffeloosheid, maar is wel tegen de creatie van een parallel sanctionerend systeem. De willekeur van GAS is een groot en fundamenteel probleem. Ik wil niet leven in een samenleving waar willekeur de norm wordt, waar een ambtenaar mij moreel mag beoordelen. Uit de toepassing van GAS, uit de voorbeelden uit de praktijk blijkt dat voor jongeren perfect normale gedragingen als potentieel problematisch worden beschouwd. Neem nu rondhangen. Rondhangen is voor een jongere een perfect normaal gedrag, of je dit nu tof vindt of niet. Jongeren zullen blijven rondhangen, tenzij men ze oppakt of huisarrest geeft. Je kan zo iets toch niet criminaliseren. Een ander kenmerk van jong zijn is het experimenteren. Bijvoorbeeld: ik pleit absoluut niet voor het gebruiken van drugs, maar voor veel jongeren maakt dit onderdeel uit van hun groot worden. Nu gebeurt dit nog vaak in een relatief veilige context, samen met vrienden of onder de brede paraplu van het jeugdwerk. Als dit alles gecriminaliseerd wordt, net zoals ook het kopen van alcohol verGASbaar wordt, vergroot je enkel maar het risico dat normaal gedrag een ongewenste afloop krijgt.

De toepassing van GAS op jongeren heeft toch diverse elementen van opvoeding?

Ja, er wordt een systeem uitgewerkt van bemiddeling en gemeenschapsdienst. Maar dit wordt afgedwongen, het is dit of een boete. Dat is pedagogisch niet verantwoord. Opvoeden is een taak van de ouders, de school, de omgeving, het jeugdwerk. Er zijn methodes om ernstige uitwassen te bestrijden, maar pissen achter het bushok is geen ernstige uitwas. Hier volstaat een berisping. Niet elke mogelijke misstap moet in een officiële procedure van bemiddeling enz. Voor serieuze uitwassen bestaat er een rechterlijk systeem. Alles wat onder de lat van nood aan juridische aanpak ligt, moet door de omgeving van de jongere aangepakt worden.

Maar het jeugdsanctierecht is zo omslachtig, dat GAS eindelijk de kansen geven om minderjarigen aan te pakken.

Jongeren zijn juridisch onbekwaam, de ouders betalen de boete. Bij grote fouten is er een systeem van huisarrest, alternatieve straffen, de verplichting een bepaald traject tot re-integratie te volgen. De maatregelen in het jeugdsanctiewerk laten ook opsluiting (in Everberg) toe. Dat is geen vakantiecamp. Maar zelfs huisarrest of plaatsing in een instelling zijn niet om te lachen, dat zijn zware straffen die wel niet zo benoemd worden.

Het is onzinnig om een parallel systeem te creëren. Je creëert stadsstaatjes. Maar alle steden en gemeenten bevinden zich ook in een rechtstaat, met de scheiding der machten. De scheiding der machten is één van de fundamenten van onze democratische samenleving en is meer dan het verdedigen waard. Wij leven nu in een samenleving waar nu, na de sociale afbraak, de juridische afbraak komt. Maar we mogen onze democratische samenleving, die zoveel heeft gebracht, toch niet zo maar kapot maken omdat er in heel België een driehonderdtal onhandelbare jongeren rondlopen.

De wetgever wil ondertussen alsmaar jongere mensen in aanmerking laten komen voor een gemeentelijke administratieve sanctie.

De idee is naar de leeftijd van veertien te dalen, maar we zullen dit juridisch met alle mogelijk middelen bestrijden. Dit houdt immers totaal geen steek.

Worden jongeren het meest getroffen door GAS?

Zeker niet. We beschikken amper over betrouwbare cijfers, maar met wat we weten, schatten we dat slechts 3 à 4% van de GAS jongeren treffen, in ieder geval slechts een miniem deel. Maar de jeugdraad wil ook de meerderjarige vrijwilligers in het jeugdwerk beschermen. Wij hebben er geen flauw idee van in welke mate 16 tot 25-jarigen door GAS getroffen worden. Er is niet voldoende cijfermateriaal om de GAS per leeftijdsgroep te berekenen. Ik snap dan ook niet waarom men nu zo zwaar inzet om de leeftijdsgrens om in aanmerking te komen voor GAS te verlagen. Men zou beter een wetgeving uitwerken rond sluikestorten en wildplassen en die toepassen.

Er blijft een schemerruimte, er is het conflict om de openbare ruimte. Ouders en school falen bij opvang en opvoeden van jongeren.

Dat zijn samenlevingsproblemen. En gaan we die oplossen door maar één betrokken partij te sanctioneren? De dag daarop staan die jongeren weer in de openbare ruimte. Als er samenlevingsproblemen zijn, moet de samenleving investeren om de zaak te normaliseren, b.v. door de inzet van een buurtwerker. Die kan projecten opzetten om de diverse gebruikers van de openbare ruimte beter met elkaar te laten omgaan. Dat kost geld, dat vraagt tijd, maar het levert wel resultaat op. Boetes helpen niet altijd, kijk naar het te snel rijden, er worden jaarlijks miljoenen euro's boetes geïnd, maar niemand rijdt minder snel. In het beste geval kunnen boetes leiden tot wat individuele bijstellingen, maar ze kunnen geen samenlevingsproblemen oplossen, daarvoor is het effect te kort. Snelheid verminderen kan men bekomen door een andere straatinrichting.

Mensen die samen een schaarser wordende openbare ruimte benutten, moeten betrokken worden in een vorm van publieke familiariteit. De gebruikers moeten elkaar leren kennen, er moet een vorm van vertrouwen ontstaan. Ik pleit er niet voor dat die diverse gebruikers samen op de koffie gaan, maar wederzijds respect moet er zijn, en men moet zijn grenzen kennen. Jongeren zullen wel altijd blijven experimenteren en proberen grenzen te verleggen. Dat verbieden is net zoiets als een hond verbieden om te blaffen. Een voorbeeld. Europa heeft een regelgeving uitgedacht om alle speeltoestellen veilig te maken. Met als gevolg dat er op elk speelplein wipkippen staan, of andere mottige, maar superveilige speeltuigen. Welk kind zit er langer dan vijf minuten op een wipkip. Het is zo veilig dat geen enkel kind het nog tof vindt. Of men zet van die mooie huisjes, op alle mogelijke gevaren getest. En de kinderen kruipen op het dak van die huisjes, jongeren zoeken wat gevaar. Zulk gedrag moet niet gestimuleerd worden, kinderen moeten gewaarschuwd worden, maar ze moeten hiervoor geen GAS krijgen.

Wat is de verantwoordelijkheid van ouders en samenleving?

Kunnen ouders zich nog wel bezig houden met hun kinderen? Kiezen wij echt voor deze samenleving waar de druk op zowel ouders als kinderen te groot wordt. Waarom is men verwonderd dat kinderen niet langer weten welke richting ze uit moeten. De samenleving heeft ervoor gekozen om met zijn allen veel en flexibel te werken, ook uit materiële hebzucht. En net zoals kanaries dat waren voor de mijnwerkers, zijn de kinderen een signaal dat het misgaat met deze samenleving. Kijk bijvoorbeeld naar het exploderend gebruik van rilatine bij kinderen, vanwaar die plotse ADHD epidemie? Er moet toch stillekesaan een alarm afgaan. Moeten we ons model van samenleving niet herbekijken? Bij kinderen en jongeren staan er veel parameters in het rood, één ervan is de wegvallende verdraagzaamheid t.a.v. jongeren. Of de toenemende onverdraagzaamheid tegenover publieke evenementen en feesten met een traditie zoals de Sinksenfoor. Vanwaar die verzuring? Kinderen krijgen ook de kans niet meer om zich te vervelen, ze worden van activiteit naar activiteit gesleurd. Het leven van de kinderen wordt misschien te veel georganiseerd, met alle gevolgen van dien.

Waarom is de politiek zo gebeten in het GAS-dossier?

De lokale besturen stellen vast dat er een groep gedragingen zijn waar men geen weg mee weet, en waar het parket ook geen tijd voor heeft. Het systeem van minnelijke schikkingen lijkt niet te werken. Politie en justitie lijken hun werk niet te kunnen of mogen doen. Lokale besturen zitten met de handen in het haar als bewoners zaken als problematisch aangeven. Maar een parallel systeem creëren biedt geen oplossing, verbeter gewoon het bestaande systeem.

De lokale besturen willen zelf ook meer de zaken in de hand houden, door zelf te kunnen bepalen welk gedrag al dan niet aanvaardbaar is. Maar zo ontstaan er allemaal verschillende lokale regeltjes met de vraag of dit allemaal wel grondwettelijk is. Kijk b.v. naar Brussel, waar één straat soms onder de verantwoordelijkheid van drie gemeentes valt. En al die gemeentes die fan zijn van lokale autonomie, kopiëren wel elkaars GAS-reglementen.

GAS ondermijnt bovendien het reguliere strafrecht. Men wil GAS toepassen om gaybashing te bestrijden. Het strafrecht is hier veel strenger. Denk je nu echt dat een kerel die homo's uitscheldt, van gedrag zal veranderen omdat een ambtenaar hem een sanctie oplegt.

Dat geldt ook als het reguliere strafrecht een sanctie oplegt.

Dat klopt. Dit soort fenomenen moet dan ook anders aangepakt worden. Nogmaals, geen enkel samenlevingsprobleem kan opgelost worden met straf. Echte oplossingen vragen dialoog, kosten geld, gaan traag en werken op manieren die bij de goegemeente vreemd overkomen. Maar communitywork is wel de enige aanpak die duurzaam werkt. De politici willen of durven niet langer toegeven dat iets niet kort en eenvoudig op te lossen is. Liever treedt men op zonder inzicht. Neem nu het spijbelen, denk je echt dat iemand die goed in zijn vel zit, veel zal spijbelen. Of krijgen we hier geen signaal dat er iets mis gaat met de jongere. Of dat er achterliggende oorzaken zijn. Jeugdsanctierecht gaat uit van de idee dat we niemand opgeven, GAS vertrekken vanuit de idee dat iemand onverbetterlijk is en enkel straf helpt. De samenleving als geheel geeft alsmaar meer mensen op. Kansarmoede wordt vandaag amper bestreden, behalve dan met folders en colloquia. Of neem het rechten en plichten verhaal. Wat haalt het uit om iemand zijn leefloon af te pakken? In feite zijn dit allemaal uitingen van een neoliberale kijk op de samenleving.

Tot slot, wat versta je onder ‘het recht om jong te zijn’?

Dat jongeren de nodige experimenteeruimte krijgen, dat ze een misstap mogen begaan zonder direct gestraft te worden. Dat besef lijkt me fundamenteel bij wat jonge gasten mogen en kunnen. Jongeren mogen niet behandeld worden als onvolwaardige burgers. En jongeren zijn meer dan enkel de toekomst, ze zijn ook het nu. Jongeren zijn jong en gedragen zich zo. Normaal jongerengedrag moet getolereerd worden. We moeten oppassen voor een maatschappij die geen enkele speelruimte meer toelaat, voor een maatschappij waar iedereen op elkaar lijkt. Democratie en rechtstaat zijn ontstaan uit rebellie, uit onvrede met te strakke regels. Maar vandaag worden GAS zelfs gegeven aan mensen die actie voeren, en dat is een democratie totaal onwaardig.

Interview afgenomen en bewerkt door Kelly Franceus en Bernard Desmet